

Toliko, ukratko, o pojedinim priložima. Kako se vidi, neki su plastičnije, neki zgusnutije obrađeni. Naravno, nemoguće je očekivati i zahtijevati da pojedini prilozi budu kompletne studije. No ne može im se poreći studijski i stručni karakter. To najbolje pokazuju brojni navodi i najnovija teološka literatura kojom su se autori služili. U tom smislu predmetna ozbiljnost i aktualnost ove knjige — iako u pojedinim odjeljcima predstavlja samo određeni presjek i informaciju — predstavljaju ozbiljan prilog informiranju i razvoju naše hrvatske katoličke misli. I zbog toga je moramo pozdraviti i preporučiti našem općinstvu. Jer, ovakva kakva je — naša je! A to joj je velika prednost.

VELIKE RELIGIJE SVIJETA

Živko Kustić, *Velike religije svijeta*, Mala knjižnica Kane, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1974.

Dragi Džimbeg

Stara kao i ljudski rod, religiozna svijest se tijekom naše povijesti sociološki učvršćivala i vjerski kodificirala u raznim religioznim oblicima u velikim religijama naše historije. Neke su se manje ili veće religiozne zajednice i formacije tijekom povijesti mijenjale i iščezavale, druge su se rađale i razvijale tako da je factum religiosum stalno bio prisutan na našoj zemaljskoj kugli. Štoviše, na što se danas često zaboravlja, velike su religije, vremenski i prostorno ustaljene, oblikovale povijest i kulturu, pojedine nacije i mentalitete. Činjenica je naime da su stare izumrle civilizacije i uljudbe, kao i ove danas širom globusa, bile bitno određene religijskim tumačenjem i religioznimazorom, dotično vjerskim mentalitetom religija u čijem su se krilu rađale i odnjihale. Na hrvatskom jezičnom području nema na žalost dovoljno literature o velikim religijama svijeta, ni onim davno zaboravljenima, ni ovim koje su i danas vitalne, ako izuzmemo kršćanstvo. Vrlo malo znamo, i vrlo se malo govori i piše, pa i u našim teologijama i teološkoj literaturi, o starodrevnim istočnim religijama, o njihovoj prirodnoj religioznosti i humanističkoj praksi. Ni o muslimanskoj religiji koja nam je na dohvata ruke, jer je dio naše sredine, nemamo dovoljno znanja i literature, iako je hvalevrijedno hrvatsko izdanje *Kur'ana* (Stvarnost, Zagreb, 1969) i Smailagićeva *Klasična kultura islama*, I (Zagreb, 1973) kao i niz vrijednih glasila braće Muslimana.

Upoznavanje religija, međutim, ima veliko društveno i povijesno značenje. Budući da je baš religiozna svijest, kako smo spomenuli, imala važnu ulogu pri stvaranju kultura i mentaliteta, nužno je bar neko poznavanje dotičnih religijskih sustava da bi se mogao shvatiti duh i poruka određenih svijetova i kultura. Nemoguće je, na pr., stvarno upoznati muslimanski svijet bez poznavanja muslimanske religije, Židove bez poznavanja židovske religije, kao i daleke istočne nacije i kulture bez poznavanja njihovih vrlo starih i vrlo humanih filozofsko-religijskih sustava.

Zbog svega toga zaista smo zahvalni našem katoličkom piscu i novinaru Živku Kustiću na njegovoj informativnoj knjizi *Velike religije svijeta* kao i Kršćanskoj sadašnjosti koja ju je izdala.

Ova zanimljiva sinteza velikih današnjih religijskih sustava pregled je u stvari danas najznačajnijih i najbrojnijih religija: hunduizma, budizma, konfucijevstva i maoizma, te islamske religije, židovske vjere i kršćanstva.

Vještim, jednostavnim stilom i jasnim iskazom pisac ukratko izlaže začetke i povijesni razvoj, dotično glavne poruke i zaside pojedinih religija. Kustić je svoju knjigu namijenio širokom čitateljstvu, stoga nije išao u pojedinosti i sustavno izlaganja; zadovoljio se je reportažnim, novinarskim načinom izvje-

štavanja. Drugim riječima, naš autor ne teži za znanstvenim i kritičkim stilom, nego za jasnoćom i, što je vrlo važno, za objektivnošću informacije.

Svakoj religiji Kustić prilazi s dubokim poštovanjem i ozbiljnošću. Jer svaka, ističe on, »pruža ili nastoji pružiti odgovore na najdublja pitanja koja čovjek postavlja pred zagonetkom svoga života i svoje sudbine. Svaka na svoj način nastoji čovjeku dati snage da podnese bol, svjetlo za čestitiji život, okrepu pred licem smrti... Zato svaka religija«, zaključuje Kustić, »zaslužuje da je s poštovanjem proučavamo« (7). S poštovanjem stoga i naš autor pristupa spomenutim religijama.

Za naše je općinstvo svakako najzanimljiviji dio koji obrađuje istočne religije: budizam, hunduizam i konfucijevstvo, zbog toga što su nam te religije doista vrlo malo poznate. A značajne su to i velike religije; stare su više tisućljeća i još su i danas vitalne. Na mahove se čini da su to veliki etički ili, bolje, humanistički moralni sustavi, koji na temelju ljudske mudrosti i prosvjetljene religiozne intuicije poniru u sudbinska pitanja čovjeka i u mističnom zrenju ljudske sudbine prelaze u svijet religijske i religiozne stvarnosti. Nedovoljno diferencirane u svojim shvaćanjima Bitka, odnosno Božanstva, i prekogrobnog života ove su religije više okrenute životnoj mudrosti nego religioznoj inspiraciji. Njihova introvertiranost i irenistička pasivnost otkrivaju životni smisao u vlastitom samosvladavanju i kreposnom življenju, ne zanima ih vanjski svijet koliko unutarnja svijest; draža im je religiozna mistika i asketska praksa nego teoretsko kodificiranje moralnih i teološko-filozofskih zasada. Velik broj sekta i božanstava stvara od istočnih religija široku, ali tihu rijeku smirenosti i povjerenja u ovozemaljsku i prekogrobnu sudbinu čovjeka, pa ma kako bila mučna i neizvjesna.

Hvale je vrijedno što je autor u ovoj knjizi donio nekoliko odlomaka izvornih tekstova iz hinduističke, budističke, konfucijevske i taoističke religijske literature. Susrećemo se tako, iako samo u odlomcima, s bogatom starom religijskom mudrošću Dalekog Istoka.

Istim žarom i objektivnosti, kojima je pristupio istočnim religijama, Kustić pristupa i židovskoj religiji. U kratkim potezima otkriva njihov povijesni tok i temeljne religiozne poruke. O kršćanstvu, budući da nam je ono dovoljno poznato, pisac ne raspravlja potanje, nego ga se dodiruje samo u osnovnim postavkama vjere i nade.

Na kraju bismo posebno pohvalili autorovu nepristranost, objektivnost u izlaganju. Jer, iako nas upozorava »da je to pogled iz kršćanstva« (94), odmah dodaje da je »svaka religija u svojoj izvornosti lijepa, svaka je umjetnina ljudskog duha i ponos čovječanstva« (94).

Moramo požaliti što ova Kustićeva knjiga nije veća i iscrpnija, ali moramo i potvrditi da je i ovakva kakva je vrijedna informacija i, što je svakako važno, putokaz za nove radove i kritičke sinteze na tom području.

OD KOMPROMISA DO LJUBAVI

Ivan Golub, Od kompromisa do ljubavi, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.

Domagoj Šubić

Prof. Golub je dobro poznat našem općinstvu. Često se javlja, gotovo u svim našim revijama, i istodobno objavljuje samostalna djela. Nedavno je sabrao nekoliko svojih članaka — o nekima se svojedobno vodila rasprava na stranicama *Kane* — i KS ih je izdala pod zajedničkim naslovom *Od kompromisa*